

Ligestilling skal spar i vuggestuen

Nej, vi er ikke ude på at skabe en intetkønskult, der vil opløse kønnene. Og ja, drenge må gerne være drenge, og piger må gerne være piger. Men begge køn skal have udvidet deres muligheder, og vi skal som pædagoger ikke videreføre kønsstereotyper, som begrænser børnene, siger Helle Bøgelund Frederiksen. Hun er pædagogisk leder i Martha Hjemmet på Nørrebro, hvor man arbejder målrettet for at komme kønsblindheden i pædagogikken til livs.

"Vi kan stadig gribe hinanden i at sige: "Jeg tager de vilde drenge med en tur på legepladsen" i stedet for "Jeg går på legepladsen med de børn, der har brug for at få brændt noget krudt af". Og vi kan gribe os selv i at tale mest til mor, når et nyt lille barn skal køres ind i vuggestuen. Men vi er fast besluttede på at forstyrre hinanden, så vi bliver mere bevidste om ikke at videreføre de kønsstereotyper, vi alle sammen er flasket op med," siger Helle Bøgelund Frederiksen, som er pædagogisk leder i Martha Hjemmet på Nørrebro.

Det handler om at forstyrre den kønsblindhed, som ifølge Helle Bøgelund Frederiksen er så indgroet i os alle, at vi behandler piger og drenge helt forskelligt, uanset om vi vil det eller ej.

Det starter i mors mave

"Det begynder allerede i det øjeblik, hvor forældrene får oplyst deres barns køn ved ultralydsskanningen. Der er lavet observationsstudier, der viser, at sundhedsmedarbejderne allerede der beskriver drenge og piger forskelligt. De små drengefostre beskrives som stærke og aktive og typisk som kommende fodboldspillere, mens de små pigefostre beskrives som yndige og artige væsener, der bevæger sig som balletdansere. Og det fortsætter op gennem hele barndommen, hvor vi helt ubevidst reagerer forskelligt

"De små drengefostre beskrives som stærke og aktive og typisk som kommende fodboldspillere, mens de små pigefostre beskrives som yndige og artige væsener, der bevæger sig som balletdansere."

på de to køn og signalerer forskellige forventninger til dem. Vi har som udgangspunkt, at drenge blandt andet er vilde og urolige, og vi forventer, at pigerne tidligt er i stand til at tage imod en besked og tage ansvar for andre," siger Helle Bøgelund Frederiksen.

Vi har et ansvar

Hun mener, at det er en vigtig opgave for pædagoger og lærere at være opmærksomme på, at de ikke bevidstløst reproducerer kønsstereotyper.

"Vi ved jo godt, at mænd og kvinder tildeles forskellige privilegier og positioner. Hvis vi ser på samfundet som helhed, er det ikke vanskeligt at få øje på, at der forskelsbehandles på baggrund af køn.

kes i gang

Helle Bøgelund Frederiksen er pædagogisk leder ved Martha Hjemmet og har været primus motor i institutionens ligestillingsprojekt, som hun også har skrevet bogen 'Giv alle børn flere muligheder' om.

Vores samfund er gennemsyret af diskrimination, hverdagssexisme, ulige muligheder og skævhed i den strukturelle magtfordeling. Derfor skal vi komme med alternativer til samfundsundertrykkende normer for kønnene, og det arbejde skal selvfølgelig starte i daginstitutioner og skoler, da kønsidentitet prægtes ind i barnet som noget af det tidligste i dets liv," siger Helle Bøgelund Frederiksen.

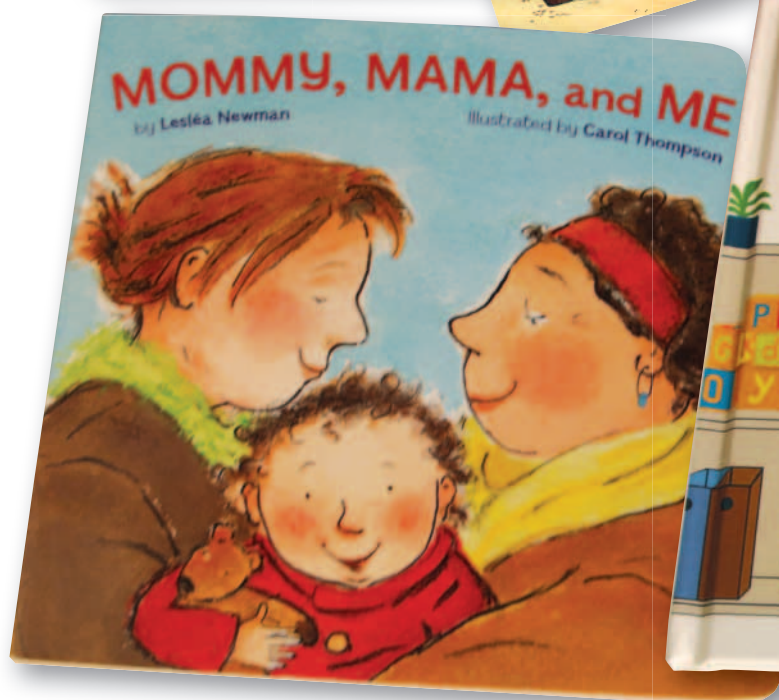
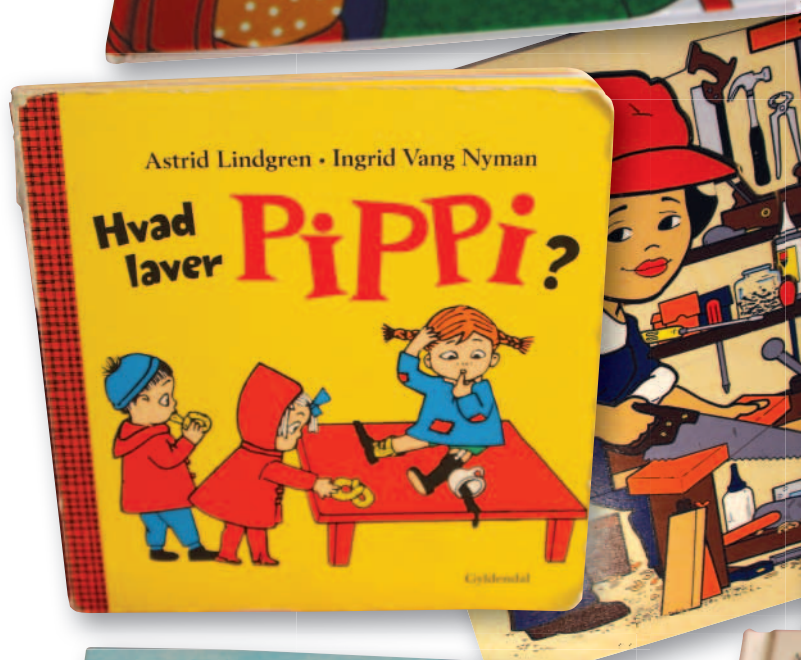
Hun afviser ikke, at der kan være andre årsager såsom hormonale forskelle, der gennem livet influerer på, hvordan piger og drenge udvikler sig. Men hun er ikke et sekund i tvivl om, at den kønnede måde, vi møder børnene på, har en enorm betydning.

Vi træner dem i kønnet adfærd

"Vi har en forventning om, at de små piger kan sætte ord på deres følelser, så vi taler med dem om deres følelsesliv helt fra vuggestuealderen. De bliver derfor trænet i det i modsætning til drengene. Vi ser resultatet mange år senere, hvor man så møder det stereotype billede af, at mænd har svært ved at tale om følelser, mens kvinder er dygtige til det. Vi har også en forforståelse af, at små drenge har mere krudt bagi, og derfor giver vi dem mere snor, når de har svært ved at sidde stille til samlingen. Vi bruger endda de små piger som stødpuder og anbringer dem imellem de mest urolige drenge for at skabe ro. Derfor lærer små piger, at de lykkes, når de er artige og autoritetstro, mens drengene lærer, at man godt må tage chancer og bryde rammerne. Og det er bare eksempler på, hvordan vi via tusinder af små ting påvirker børnene i dagligdagen til at opføre sig som henholdsvis dreng eller pige. Det foregår ofte ganske subtielt og uden, at vi er klar over det. Det får konsekvenser gennem hele livet i forhold til deres relationer, deres adfærd, deres uddannelses- og erhvervsvalg og alt muligt andet. Derfor er det her ikke et spørgsmål om at gøre børnene ens. Det er netop et spørgsmål om at give alle børn lov til at ►

"Vi har en forventning om, at de små piger kan sætte ord på deres følelser, så vi taler med dem om deres følelsesliv helt fra vuggestuealderen. De bliver derfor trænet i det i modsætning til drengene."

Martha Hjemmet har samlet et lille bibliotek med bøger, der bryder med de klassiske kønsnormer.

- udfolde sig så bredt som muligt, så vi på sigt får nogle mere frie og mere ligestillede mennesker, der lever i overensstemmelse med, hvad der er vigtigt for dem,” siger Helle Bøgelund Frederiksen.

Korslagte arme

Pædagoguddannelsen fik i 2014 et nyt modul, der handler om køn, mangfoldighed og seksualitet. Helle Bøgelund Frederiksen var censor.

”Jeg har altid fundet emner som køn og ligestilling vigtigt. Men da jeg sad der med opgaverne fra de studerende, gik det op for mig, hvor lidt vi rent faktisk beskæftiger os med det ude i den pædagogiske praksis,” siger Helle Bøgelund Frederiksen.

Hun tog hjem på Martha Hjemmet og holdt et oplæg for kollegerne på en pædagogisk dag – og blev lidt overrasket over reaktionerne.

”De var meget blandede. Nogle sad med korslagte arme med bemærkninger som ”må drenge nu ikke være drenge” og så videre. Men der var også en del, der var grundlæggende enige i, at pædagogikken ofte lider af kønsblindhed. De var bare ikke særligt reflekterende over vores egen praksis på Martha Hjemmet. I vores ledelsesteam blev vi enige om, at der var noget at gå på opdagelse i og arbejde videre med.”

”Når man begynder at reflektere over det, er det en forfærdelig ting at lære børnene: At piger skal acceptere at blive slået, og at det kan være et udtryk for positive følelser.”

Drenge med dukker på Island

Helle Bøgelund Frederiksen søgte fonde til at skabe et udviklingsprojekt omkring køn og mangfoldighed. Det resulterede i midler fra ’Udvikling og Velfærdsfonden for pædagoger’, ’Marthafonden’ og fra Erasmus+, som er et EU-program for uddannelse. Det betød, at alle fastansatte kunne komme på studierejser til henholdsvis Island og Berlin i 2017.

”Det kan anbefales på det varmeste at søge midler til at rejse ud. Det giver et virkelig unikt perspektiv. Det var især tankevækkende for os at besøge Island, hvor der drives 14 daginstitutioner efter Hjalli-modellen. Den pædagogiske strategi er her at give bør-

nene adgang til de positioner og færdigheder, som det andet køn typisk har besiddet. Ekstremt forenklet kan man sige, at drengene opmuntres til at lege med dukker og udvise omsorg, mens pigerne støttes i at turde være vilde og sige deres mening højt og stå frem. Det kaldes kompensatorisk pædagogik, og det gav os et interessant udgangspunkt at diskutere videre fra,” fortæller Helle Bøgelund Frederiksen.

Danmark er så langt bagud

Hjemme på Nørrebro inviterede Martha Hjemmet Cecilie Nørgaard, som er sociolog med speciale i køn, og som står bag konsulentfirmaet Mangfold, til at holde foredrag for både medarbejdere og forældre. ●

”Jeg forstår ikke, hvordan vi i Danmark kan have så lille fokus på kønsaspektet, mens de øvrige nordiske lande overhaler os i stor stil. Tager man Norge som eksempel, er pædagogerne her forpligtet via loven til at modarbejde stereotype kønsroller,” siger Helle Bøgelund Frederiksen.

Bog fra Martha Hjemmet

Helle Bøgelund Frederiksen har skrevet en lettilgængelig bog om Martha Hjemmets arbejde med normkritik og ligestillingspædagogik. Hun beskriver i bogen, hvordan projektet blev født, hvad det bygger på, og hvordan institutionen arbejder med emnet – både pædagogisk og i forhold til blandt

andet forældregruppen. Bogen hedder ’Giv alle børn flere muligheder’, er på 95 sider, koster kr. 95 plus porto, og kan købes ved henvendelse til frederiksen@os.dk.

"Det er ikke et spørgsmål om at gøre børnene ens. Tvært om. Det handler om at give alle børn lov til at udfolde sig så bredt som muligt," siger Helle Bøgelund Frederiksen.

- "Det tændte en ny bevidsthed hos mange. Jeg tror, det kom bag på de fleste af os, hvor langt Danmark sakker bagud ligestillingsmæssigt i forhold til de øvrige nordiske lande. Vi ligger faktisk på en 19. plads i internationale undersøgelser, hvor Island topper listen som nummer 1. Det blev også tydeligt for os, hvor kæmpestor betydning pædagoger og lærere har," siger Helle Bøgelund Frederiksen.

Det store udviklingsarbejde er dog foregået hjemme i den pædagogiske praksis. Og det har især handlet om hele tiden at tage livtag med ens egen og kollegernes forforståelse af tingene.

"Vi taler ikke om pigevenner og drengevenner; vi ser på interesser og temperamenter, og det har allerede resulteret i, at der er meget mere leg på tværs af kønnene i vores børnegrupper."

Han slår af kærlighed

"Vi har aftaler om, at vi skal forstyrre hinanden med undren, når vi oplever, at noget bliver kønnet. Som fx når nogen siger: "Jamen, er det ikke bare en typisk drengeting", siger Helle Bøgelund Frederiksen og med reference til Cecilie Nørgaard, kommer hun med et eksempel på et udsagn, nogle vil kunne genkende:

"Før i tiden kunne folk faktisk finde på at sige til små piger, som beklagede sig over drenge, der slog, at "jamen, det er kun, fordi han godt kan lide dig". Når man begynder at reflektere over det, er det en forfærdelig ting at lære børnene: At piger skal acceptere at blive slået, og at det kan være et udtryk for positive følelser. Det er ganske vist et ekstremt eksempel, men det siger noget om, hvor meget de voksnes bevidsthed og signaler betyder, og selv om det er lidt spekulativt, så er det ikke vanskeligt at se en parallel til nogle voksnes mænd brug af fysisk magt overfor kvinder. Tingene hænger sammen," siger Helle Bøgelund Frederiksen.

Cirkus uden den stærke mand

Helle Bøgelund Frederiksen trækker lidt på det, når man spørger hende, hvad der er sket af konkrete

forandringer i Martha Hjemmet på baggrund af projektet:

"Det bliver nemt lidt banalt, når man begynder at tale om fysisk indretning og den slags. For det er vores kommunikation med børnene og vores måde at relatere til dem på, der er det vigtigste. Men dukkekrogen er blevet til en lejlighed, hvor der også er et værksted. Vi har efter islandsk forbillede hængt collager op med billeder, hvor man kan se, at kvinder også kan være piloter, og mænd sygeplejersker og så videre. Vi indkøber legetøj og spil, der bryder med de klassiske kønsnormer. Og da vi skulle købe cirkus-kostumer for nylig, var vi bevidste om ikke at købe kostumer, der var for stereotype. Så det blev ikke strutskrøtter, men masser af dyredragter, og vi havde ikke "stærke mænd", men stærke børn på programmet," fortæller Helle Bøgelund Frederiksen.

Politibetjent og ikke politimand

Medarbejderne i Martha Hjemmet arbejder også med sproget og husker hinanden på at sige politibetjent i stedet for politimand. Når de små piger kommer i ny kjole og gerne vil beundres, prøver de undlade den klassiske: "Hvor er du fin", og siger i stedet "Hvor er det dejligt at se dig, og jeg kan se, at du er rigtig glad for din nye kjole".

De grundlæggende forandringer ligger imidlertid i tilgangen til børnene.

"Vi arbejder hele tiden på at være opmærksomme på, hvornår og hvordan vi kønner. Vi filmer hinanden, og vi observerer hinanden. Det giver mange ahaoplevelser, som da et par medarbejdere i vuggestuen fandt ud af, at der var tendens til at trøste drenge og piger forskelligt. Med drengene var det sådan lidt mere: "Op igen", mens piger fik mere opmærksomhed på deres gråd. Når et barn mangler venner, ser vi ikke længere kun på muligheder blandt de børn, der har samme køn som barnet. Vi taler ikke om pigevenner og drengevenner; vi ser på interesser og temperamenter, og det har allerede resulteret i, at der er meget mere leg på tværs af kønnene i vores børnegrupper," fortæller Helle Bøgelund Frederiksen.

Bondekonen kører traktoren

De voksne prøver også at bryde kønsstereotyperne, når de deltager i legen. Det kan fx lige så godt være bondekongen, der tager traktoren, når der leges med bondegården, og der er indkøbt en stak børnebøger, der alle præsenterer et mindre traditionelt syn på familier og kønsroller.

De fleste af forældrene er positive, fortæller Helle Bøgelund Frederiksen.

"Men der har også været nogle, som synes, det lidt er noget pjat – og så er der enkelte, som er lodret uenige, og hvor vi har måttet fastholde, at det er en pædagogisk linje, som vi insisterer på," siger

Helle Bøgelund Frederiksen, som ville gøre én ting anderledes, hvis projektet skulle starte forfra:

"Jeg ville gøre mere ud af at opsøge de forældre, som ikke kom til forældremøde om emnet, og tage snakken direkte. Dialogen er vigtig. Der kan nemt opstå misforståelser om, hvad det er, vi gør – som fx at vi er blevet en intetkønskult, der vil opløse kønnene. Og sådan er det jo ikke. Det giver i øvrigt heller ingen mening. Man kan ikke undlade at tale om køn. Køn er alle vegne. Det handler i stedet om at hylde mangfoldigheden."

Hvor pokker er lovgivningen

Martha Hjemmet har afsluttet projektperioden. Men det store arbejde ligger forude.

"Det er nu, vi skal forankre vores kulturforandring. Men der er masser af energi på det i medarbejdergruppen, fordi vi alle sammen har haft ahaoplevelser i processen. Vi afholdt en konferencedag, hvor alle holdt et oplæg om deres egen rejse i det her forløb, og mange var helt himmelfaldne over, hvor blinde vi har været over for køn i vores pædagogik," siger Helle Bøgelund Frederiksen, der er dybt frustreret over, at politikerne netop har lanceret ny lov om dagtilbud og nye styrkede læreplaner uden at nævne køn med et ord.

"Det er uforståeligt. Hvordan kan vi i Danmark have så lille fokus på det her, mens de øvrige nordiske lande overhaler os i stor stil. Det havde været så oplagt at tage kønsaspektet med som et fokuspunkt i de nye læreplaner, fordi det ville signalere, at vi som samfund faktisk tager ligestilling alvorligt. Tager man Norge som eksempel, er pædagogerne her forpligtet via loven til at modarbejde stereotype kønsroller. En lovramme løser ikke alt, men det sætter en retning," siger Helle Bøgelund Frederiksen. ●

Fem gode råd, hvis I vil arbejde med ligestilling

1. Hent inspiration. Læs om emnet, tag på studietur, og hent oplægsholdere ind. Orienter jer eventuelt på www.cecilienorgaard.com, hvor der er henvisninger til litteratur og undervisning, samt på www.prismecertifikatet.dk.
 2. Brug tid og energi på at inddrage forældrene. Tag dialogen i øjenhøjde, og undgå at blive fagligt indforstået og firkantede.
 3. Brug tid på at skabe en kultur, hvor man må undre sig og forstyrre hinandens praksis.
 4. Skab kulturmøder i institutionen, hvor medarbejdere fra vuggestuen observerer hverdagen i børnehaven og omvendt.
 5. Tænk over kønsaspektet, når I planlægger aktiviteter og rutiner. Skal der eksempelvis spilles fodbold, skal alle børn opfordres og ikke kun drengene. Skal der laves cirkusforestilling, behøver man ikke tale om linedanserinder – men om linedansere.
-

Drenge går da ikke

Det var naturligt for Stine Maria Petersen at hente kassen med biler frem til de små drenge – og dukkerne til pigerne. Det gør hun ikke mere.

Medarbejderne på Martha Hjemmet har observeret hinanden i legesituationer. "Det har været virkelig givende," siger Stine Maria Petersen.

med guldsko – eller?

"Da Helle først præsenterede tankegangen, troede jeg faktisk, at jeg agerede ens i forhold til drenge og piger. Men da jeg først begyndte at gå på opdagelse i mig selv, gik det op for mig, hvor kønsblind man kan være i dagligdagen – uden at skænke det en tanke," fortæller Stine Maria Petersen, som er pædagog- og medhjælper i Martha Hjemmets vuggestue.

Når hun skulle stå for indkøringen af små drenge, tog hun som en naturlig ting kassen med biler frem, mens det var dukkerne, der kom ned fra hylden, hvis det var en lille pige, der begyndte på stuen.

"Men det, der for alvor vækkede mig, var, hvordan jeg reagerede den dag, en lille dreng kom i vuggestue med nye guldfarvede hjemmesko. Jeg syntes umiddelbart, at det var synd for ham. Og det blev lidt af en øjenåbner, hvor jeg måtte reflektere over, hvorfor jeg følte sådan," fortæller Stine Maria Petersen.

"Det, der for alvor vækkede mig, var, hvordan jeg reagerede den dag, en lille dreng kom i vuggestue med nye guldfarvede hjemmesko. Jeg syntes umiddelbart, at det var synd for ham."

Jeg ser køn alle vegne

Hun er, som hun udtrykker det, blevet virkelig nysgerrig på, hvordan køn spiller ind alle vegne.

"Jeg tænker over det hver eneste dag i forhold til min egen børneopdragelse. Hvorfor er det, at jeg per automatik vælger blå bogbind til min søns skolebøger, og forventer jeg forskellige ting af min datter og søn. Når man først begynder at se det, er vores samfund ekstremt kønnet."

Arbejdet med den normkritiske pædagogik har fyldt en del på stuemøderne, hvor Stine Maria Petersen sammen med kollegerne har brugt tid på at diskutere, hvordan de bliver mere bevidste i hverdagen, og hvor de har reflekteret over deres daglige praksis.

"Børn kan meget tidligt blive skolet ind i en kønsrolle, hvor drenge fx foretrækker biler, fordi det er det, de er blevet præsenteret for."

"Jeg troede ikke, at jeg gjorde forskel på drenge og piger. Men da jeg først begyndte at gå på opdagelse i mig selv, gik det op for mig, hvor kønsblind man kan være i dagligdagen," siger Stine Maria Petersen.

Vi skal åbne børnenes verden

"Vi prøver hele tiden at være bevidste i det små. Vi tager fx ikke straks kassen med biler frem til små drenge, men vælger et mere kønsneutralt sted som legekøkkenet eller sandkassen. Og vi har arbejdet med at observere hinanden i legesituationer, hvilket har været virkelig givende," fortæller Stine Maria Petersen, der blandt andet blev observeret i en legesituation, hvor hun inviterede en af de drenge, der normalt kun vil lege med biler, ind i en leg med dukker.

"Det endte med en leg, der varede i 40 minutter. Det er lang tid for et vuggestuebarn. Men han havde det dejligt. Og det sagde mig noget om, at børn meget tidligt kan blive skolet ind i en kønsrolle, hvor drenge fx foretrækker biler, fordi det er det, de er blevet præsenteret for. Derfor har vi som voksne en forpligtelse til at åbne verden lidt mere for dem og give dem flere muligheder," siger Stine Maria Petersen. ●

